

'Oku mau fakalata'ia 'i he 'ea lelei mo e to'onga mo'ui faka'ofa'ofa 'i Kuinisilani Kaikehe, ko e ngaahi nanunga fakaenatula hangee ko e saikolone, matangi malohi mo e tafea ko e kongata'e 'amanekina ia 'a hotau 'ataakai. 'Oku ha he hisitolia 'oku 'ikai malava ke tau matatali 'a e ngaahi faingata'a 'oku 'omi 'e he 'u me'a ni.

Kumi taimi leva he taimi ni ke teuteu ki he ngaahi 'u fakatu'utamaki fakatu'upakee 'aki ha:

- Tokateu ha'o Palani Fakatu'utamaki Fakatu'upakee;
- Tokateu ha'o puha 'oku maau ai 'a e ngaahi me'a ke tokoni ki he Fakatu'utamaki Fakatu'upakee,
- Tokateu ho 'api; pea mo
- Fakafanongo ki he ngaahi fakatokanga.

Ko e ngaahi fanga ki'i fatongia faingofua ko eni 'e lava ke ne tokoni'i koe ke ke mateuteu ki he, hao mo'ui, pea mo fakasi'isi'i 'a e nunu'a 'o e ngaahi fakatamaki fakaenatula.

'O kapau 'oku ke nofo 'i ha feitu'u 'oku angangofua 'a e hoko ai ha tafea pe afaa malohi, ko e palani koia he taimi ni ki he fetukutuku 'e hao ai e taimi mo e hoha'a 'i he taimi ka hoko ai ha fakatu'utamaki fakatu'upakee pehee.

Ko eni 'a e ngaahi 'u sitepu 'e tolu ke tokoni atu ke mateuteu ki hono alea'i 'a e fetukutuku 'oku ha 'i ho'o Palani Fakatu'utamaki Fakatu'upakee.

1. Fekumi ki he ngaahi me'a 'oku fiema'u ki he fetukutuku

- 'Oku tu'u nai ho 'api 'i ha feitu'u 'oku angangofua ai 'a e tafea, afaa malohi pe fonuhia he sunami?
 - Vakai'i ki he laipeli ho kolo mo e kosilio ki ha to e 'u fakamatala fekau'aki mo ha ngaahi fakatamaki 'e ala hoko.
 - Vakai'i ki ho'o kosilio fakakolo fekau'aki mo e ngaahi fonga fakatokanga fakakolo, fonga 'oku fakahoko'aki 'a e fetukutuku pea mo e ngaahi 'u halanga 'oku ngaue'aki ki he fetukutuku.
 - Ko e ha e ngaahi tokoni 'oku 'ataa atu kiata koe pea mo homou 'api 'i he taimi 'o e fakatu'utamaki fakatu'upakee?
 - 'Eke kihe 'u fika fetu'utaki 'o e ngaahi kautaha tokoni fakakolo.

2. Lekooti 'a e ngaahi fakaikiiki 'o e fetukutuku ki he Palani 'a ho'omou 'api ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee

- Fakasio ha feitu'u 'oku malu ke fetukutuku kiai 'i ha afaa malohi pe ko e 'u tafea koe 'oku fakatu'utamaki.
- Ko e feitu'u lelei taha ko e famili pe ko e ngaahi maheni koia 'oku nau nofo 'i he 'u 'api 'oku malu mo to e tu'u atu ki loto fonua pea to e 'i ha feitu'u ma'olunga ange.
- Lekooti ki ho'o Palani Fakatu'utamaki Fakatu'upakee 'a e 'u fika fetu'utaki mo e feitu'u 'oku ke fakakaukau ke fai kiai 'a e fetukutuku.
- Fakasio mo tohi 'a e ngaahi 'u fatongia kotoa pe 'oku fiema'u kimu'a he fetukutuku pea mo fakapapai'i 'oku 'ilo 'e he memipa kotoa homou 'api 'a e anga hono fakakato 'a e fatongia takitaha (hangee ko hono tuku ki 'olunga mama'o mei he faliki 'a e ngaahi 'u me'a faka'uhila, tamate'i 'a e 'u ma'u'anga vai, 'uhila mo e kasa, pea tuku ha 'u tangai 'one'one he 'u fakatafe)

3. Fakapapai'i 'oku mateuteu 'a ho'omou 'api pea mo 'ilo ma'u pe me'a 'oku hoko

- 'Ai ha lisi 'o ha 'u koloa fakafale pe fakafu'ituitui ke ke 'alu moia 'i ho'o Puha Fetukutuku (vakai ki he tafa'aki 'e taha 'o e pepa ni ki he 'u me'a 'oku fokotu'u atu ke fa'o ki ho'o puha fetukutuku)
- Vakai'i mo ako ma'u pe 'a ho'o palani Fakatu'utamaki fakatu'upakee (tu'o tolu 'i he ta'u) ke fakapapai'i 'oku feangai 'a e taha kotoa mo e ngaahi 'u fatongia 'oku fiema'u ke fakahoko he taimi 'o e fetukutuku.
- Fakapapai'i 'oku lahi ha penisini 'oku tuku malu 'i ho'o falekaa telia na'a fiema'u ke mou fetukutuku 'i ha taimi nounou.

- Fakafanongo ki he 'u fanongonongo ki he malu mo hao fakakomunitii ('i he letioo mo e televisone) ke ke ma'u ko fe 'a e 'u halanga saiangi ki ho'omou feitu'u.
- Tokoni ki ho ngaahi maheni mo e kaunga'api, tautefito ki he kau toulekeleka mo kinautolu 'oku 'iai ha'anau ngaahi fiema'u makehe, 'aki ho'o tokoni kia kinautolu ke nau mateuteu mo 'oatu kia kinautolu 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi 'u fakatokanga.
- 'O kapau 'oku ke 'eve'eva pe holitei ki Kuinisilani, pe fakalotofonua, pea 'oku 'ikai ke 'iai ha'o famili pe maheni ke ke fakamalumu mo hola kiai, fetu'utaki ki he pule 'a ho'omou feitu'u nofo'anga ke 'ilo 'a e ngaahi 'u feitu'u 'oku fai kiai 'a e fetukutuku.

Ko e Lisi ke Vakai'i fekau'aki mo e Fetukutuku

- Kuo tuku mai ha fale'i faka'ofisiale ke fai ha fetukutuku?
- 'Oku ke 'ilo nai 'a e feitu'u te ke fetukutuku kiai?
- 'Oku tu'u nai 'a e feitu'u 'oku mou fetukutuku kiai ki loto fonua, 'i ha feitu'u kekelele ma'olunga mo hao?
- 'Oku ke 'ilo 'a e halanga 'oku saiangi ki he fetukutuku?
- 'Oku fonu penisini pe lolo ho'o me'alele?
- Kuo ke fa'o ha'o Puha tokateu ki he Fetukutuku?
- Kuo ke fakakau atu 'a ho'o puha tokateu ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee pea mo ha tatau 'a ho'o palani ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee?
- 'Oku 'iai ha'o 'u faito'o 'oku fu'u fiema'u ma'a ho'o famili?
- Kuo ke fa'o 'a e ngaahi 'u pepa mahu'inga mo e 'u koloa 'oku mahu'inga?
- Kuo ke 'osi tamate'i 'a e 'u ma'u'anga tefito 'o e 'uhila, kasa mo e vai ki ho 'api?
- 'Oku malu mo hao ho fanga pele?
- Kuo ke 'osi loka mo 'ai ke malu ho 'api?
- Kuo ke 'osi fa'o ha ngaahi 'u ma'u'anga vai ki he taimi fakatu'utamaki fakatu'upakee?
- Kuo ke 'osi vakai'i 'a ho'o 'u kaunga'api ko e kau vaivai pe kau faingata'a'ia?
- Kapau leva kuo ke 'osi fakakato 'a e 'u me'a 'i 'olunga, pea ke fakapapai'i 'oku 'ia koe 'a ho'o puha tokateu ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee pea mo kamata 'a ho'o Palani ki he Fetukutuku.

Manatu'i ma'u pe

Ko e 'iai koia ha'ate puha tokateu ki ha fakatu'utamaki fakatu'upakee ko e sitepu mahu'inga ia ki ho'o famili ke mateuteu atu, mo hao mo'ui mo fekumi mo e 'u fakatu'utamaki fakatu'upakee.

Ko kinautolu kotoa pe 'i he 'api 'oku fiema'u ke nau 'ilo 'a e feitu'u 'oku 'iai ho'o Puha ki he Fakatu'utamaki Fakatu'upakee.

Ako ke ma'u 'a ho'omou Palani ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee mo e ngaahi fa'ufa'u ki he fetukutuku 'i ha ngaahi mahina ke fakapapai'i 'oku 'ilo 'e he taha kotoa 'a e me'a ke fai 'i he taimi 'e hoko ai 'a e fakatu'utamaki fakatu'upakee.

Puha tokateu ki he Fetukutuku

'Oku totonu ke tuku ma'u pe ho'o Puha tokateu ki ha Fetukutuku 'i ha puha 'oku malohi hao mei he viku pe ko ha milemila 'oku ala lava 'o takitaki pea faingofua pea ke tuku foki 'i ha feitu'u 'oku hao mo faingofua 'a e hu 'o to'o mai.

Ko ho'o Puha ki he Fetukutuku 'oku fa'u ia ke hoko ko e tanaki atu ki ho'o Puha tokateu ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee. 'O kapau leva te mou fetukutuku, pea 'i he taimi ko ia te mou faka'aonga'i ai ho'omou Palani ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee 'ave mo ho'omou puha tokateu ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee, ho'omou Palani ki he Fakatu'utamaki Fakatu'upakee, pea pehee ki ho'o Puha ki he Fetukutuku.

Ngaahi 'u koloa ke fakakau atu ki ho'o Puha ki he Fetukutuku

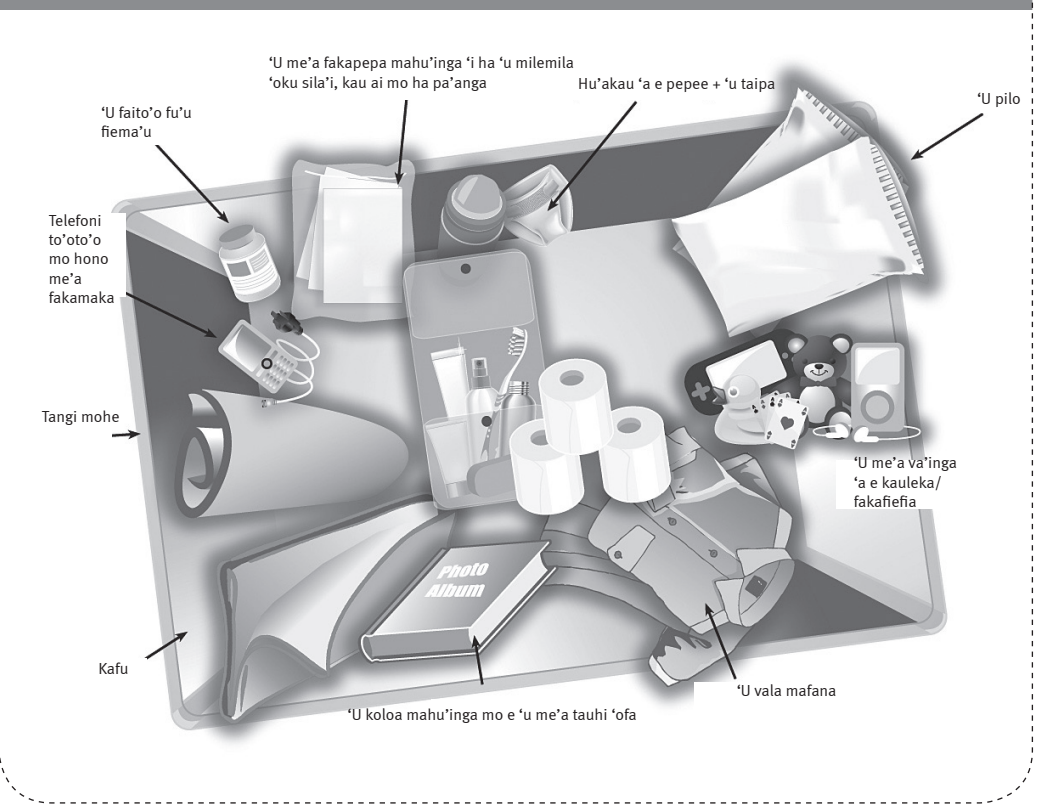
- 'U vala fetongi ki he memipa kotoa homou 'api, 'o fa'o 'i ha milemila pelesitiki 'oku hao mei he viku (talausesee loloa, sote nima loloa, 'u taataa mo e 'u su malohi 'oku saiange)
- To e tanaki atu ha 'u fo'i'akau mahu'inga mo e to e 'ai mo ha'o fo'i'akau/faito'o kuo 'osi talatala faka-toketa
- To e tanaki atu 'a e 'u naunau 'o e tokoni fika 'uluaki, kilimi ki he la'aa, me'a ke malu'i mei he 'inisekite
- To e tanaki atu 'a e 'u koloa ki he tauhi e ma'a fakaesino mo falekakau mo e toileti
- 'U pilo, 'u mohenga tangai mo e ngaahi 'u kafu ki he memipa takitaha 'o ho 'api
- 'U tohi mo e 'u keimi ma'ae fanau
- To e tanaki atu 'a e hu'akau, me'akai mo e taipa ('o ka fiema'u)
- 'U koloa mahu'inga, 'u ta (hiki tatau, 'ai ki ha tisi cd, pe va'akau usb) pea fa'o ki ha 'u milemila pelesitiki hao mei he vai 'a e 'u me'a tauhi 'ofa
- To e to'o mo ha pa'anga
- Telefoni to'oto'o, maka talifaki mo hono me'a fakafonu

'U pepa mahu'inga

- Tauhi 'a e ngaahi 'u tatau totonu pe 'u hiki tatau kuo 'osi fakamo'oni 'o e 'u me'a fakapepa ko eni 'i ho'o puha tokateu ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee pea mo ho'o Puha ki he Fetukutuku.
- Hulu pe sikeni 'a e 'u pepa ko eni 'o 'ai hano tatau ke hao ki ha va'akau USB pe CD 'o fakakau ki ho'o puha. Tauhi 'a e 'u me'a kotoa ko eni 'i ha 'u milemila pelesitiki 'oku sila'i.

- 'U pepa malu'i 'o e fale mo hono mo hono koloa
- 'U pepa malu'i 'o e me'alele mo hono 'u me'a mahu'inga
- lekooti hono hiki faka'auliliki 'o e ngaahi 'u koloa mahu'inga 'i homou 'api
- 'U pepa ki he tohi tuku koloa mo e 'u malu'i mo'ui
- 'U pepa ki he tohi tuku 'o e 'api/mokasi
- 'U tohi ta'u mo e 'u tohi mali
- 'U paasipooti/fakaikiiki 'o e 'u visa
- 'U sitoka mo e pooni
- 'U kaati fakametikolo mo e 'u kaati penisoni
- 'U lekooti 'o e 'u huhu mo'uilelei
- 'U fakaikiiki 'o e 'u fika pangike mo e 'u kuletiti kaati
- 'U tatau mahu'inga 'o e 'u faila faka komipiuta
- Tatau 'o e Palani ki ha Fakatu'utamaki Fakatu'upakee 'a homou 'api
- 'U fika telefoni fetu'utaki ki he me'a fakatu'utamaki fakatu'upakee

Puha ki he Fetukutuku

Ko e tohi fakamatala polosua ko eni ko e 'oatu fakamatala pe pea 'oku fakahoko ia 'i he falala mo'oni. Ko e Potungau 'o e Komiuniti ki he Hao, Mapule'i 'a e Fakatu'utamaki Fakatu'upakee 'a Kuinisilani mo e Sevesi Fakatu'utamaki Fakatu'upakee Fakasiteiti 'oku 'ikai ke nau mo'ua ki ha fa'ahinga taha pe ko e 'uhii ko ha mole pe maumau(kau ai mo ola 'o ha mole pe maumau) 'a ia 'oku ngalingali 'e uesia pe fakatupunga, 'a ee na'e meimei hoko hangatonu pe 'ikai hangatonu, ko e 'uhii ko ha fakafalala 'a ha taha ki he ngaahi 'u fakamatala 'oku tukuatu 'i he tohi fakamatala polosua ko eni.

© 2013 Department of Community Safety

Ki ha to e 'u fakamatala ange fekau'aki mo e tokateu ki he ngaahi 'u fakatu'utamaki fakatu'upakee 'a'ahi ki he www.disaster.qld.gov.au